NOVICE
kmetijskih, obertnijskih in narodskih rečí.

Novice izhajajo v Ljubljani vsak teden dvakrat, namreč v sredo in saboto.

Odgovorni vrednik **Dr. Janez Bleiweis.**

Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., scer 3 fl., za pol leta 2 fl. po pošti, scer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XI. V sredo 30. novembra 1853. *List 96.*

Voda, zrak, gorkota in svetloba,
poglavitni pripomočki kmetijstva.

Po Stöckhardtovih poljskih pridigah.

(Dalje.)

Voda razloči se od vode po tem: ali ima več ali manj ptujih stvarí primešanih. Imenitniše vode so:

1) deževnica. Ona je čisti (destilirani) mehki vodi naj bolj podobna. In zares je na potu, po kteri je v podnebje in s podnebja šla, dobro očišena bila, — kot puh namreč vzdignila se je iz zemlje pod nebó, in izpod neba je kot voda spet padla na zemljo nazaj. Kar je bilo zemelj in solí v nji, ni moglo izhlapeti v zrak, je tedaj ostalo na zemlji in le čisti vodni deli so se v podobi soparov dvignili kviško. Edino to, kar dež najde v zraku ptujega, to vzame sabo na zemljo, zato tudi ob dežju perva deževnica ima vselej nekoliko praha ali tankih zemeljnih drobcov v sebi in pa nekoliko amoniaka in solitarjeve kislíne, — zato tudi je pervi dež vsigdar rodovitniši od poznejega, ki ima le nekoliko ogeljnokisline in zraka v sebi.

2. Studenčnica. Studenčnica ima drobce tiste zemlje in tistega kamnja v sebi, po kterih ali skozi ktere je studenec tekel, preden je prišel na dan. Je bila pot studenca terdo in nesparstenelo skalovje, je voda dostikrat tako čista in mehka kakor je očišena voda ali deževnica; je pa tekel studenec po sparstenelem kamnju ali po zemljinah, zapopade voda vse rudninske in rastlinske stvarí, ktere je medpotoma raztopiti zamogla, namreč več ali manj ogeljnokislega apna, mavca, kuhinske solí, pepelnične solí, kremenine itd. Večidel ima studenčnica apna v sebi, in takošna voda je ponjem terda, to je, taka da se sočivje ne skuha tako lahko v nji in tudi mjila (žajfa) pri perílu ne raztopí. Ako se pa v terdo vodo dene enmalo potašeljna (pepélika), ali če se kuhati dá, ali če dolgo stojí na zraku, se loči apno iz nje in terda voda se spremení tako v mehko.

3) Rečnica, potočnica ali tekoča voda. Apno se, kakor iz terde studenčnice, tako tudi iz tekoče vode polagoma loči o teku rek in potokov. Kamni v vodi to pričajo, ki so večidel z apnato skorjo itd. prevlečeni. Kakor ob kuhi tako tudi o teku vode uíde raztoplivka apna, to je, ogeljnokislina, in polagoma zadobí tekoča voda vse lastnosti mehke vode.

4) Mlakužna voda. V mlakužni vodi je dosti rastlinskih in živalskih stvarí in železa raztopljenih. Če taka voda dolgo časa stojí na zraku, se ločijo te primešance v podobi rujavega blata.

5) Morska voda. V morski vodi je razun kuhinske solí (1 funt morske vode ima 1 ali 1¼ lota kuhinske solí) še grenjke solí, apnatih solí in več druzih več ali manj.

Všeč bi utegnilo biti kmetovavcem, da bi imeli kakšne lahke pripomočke poskusiti vodo in saj nekako zvediti, naj je za pijačo ali za močenje travnikov ali za kakošno drugo rabo, kaj ima ta ali una voda v sebi. Svetjemo mu tedaj v ta namen sledeče poskuske (reagencije), ktere v vsaki apoteki lahko kupi za majhen dnar.

Naj tedaj v ta namen kane v kozarec vode, ktero skusiti hoče, kakih 5 ali 6 kapljic

a) raztopljenega srebra (Silberlösung): ako se voda po tem belo skalí, znamnje je to, da kuhinska sol je v vodi (ali prav za prav solna kislina); — ako pa voda v nekterih urah rudečkasta prihaja, znamnje je to, da je veliko dobro gnojnih stvarí v nji; — ali se

b) kane raztopljene deteljne solí (Kleesalzlösung) v vodo: če se voda belo skalí, znamnje je to apna; — ali se

c) kane raztopljenega klor-bariuma (Chlorbariumlösung) v vodo: se skalí voda na belo, znamnje je to žepljene kislíne. Če se pa voda pri ravno imenovanih dvéh poslednjih skušnjah skalí (pa ne na belo), znamnje je to, da je mavec (gips) v vodi; — ali se

d) kane raztopljene kervino-lugaste solí (Blutlaugensalzlösung) v vodo in postane ona po tem plava (modra): znamnje je to železa; — ali se

e) kane mjilovca (Seifengeist) v vodo in se skalí kakor mleko: znamnje je to terde vode. Ako se ravno to poskusi s kuhano vodo in ona ostane čista, znamnje je to, da se je voda po kuhi ali dolgem stanju umečila.

f) Če se voda kuhati dá in če ob kuhi nad vodo veliko mehurčkov napravlja: znamnje je to obilne ogeljnokisline.

Popolnoma natanko se dajo zvediti obstojni deli vsake vode, ako jih kemikar še bolj natanko skuša po različnih poskuskih, — ali za kmetijske namene so imenovane preskušnje zadost. (Dalje sledí.)

Starozgodovinski pomenki.
BRAHM,
nar višje božanstvo Indov in njegovi sledi na indo-slovenskih spomenicih.

Razložil Davorin Terstenjak.

Če nauke svetih indiških bukev Vedas in Puranas prav pretehtamo, našli bodemo, da se indiško bo-

goslovje, akoravno dosto mnogobožanskega semena v sebi hrani, vendar zmiraj na jednega boga (monotheizem) opera.

Bitje bitij se imenuje Brim, Brehm, Brahm, Ram, Bhagavat, Bhogovan, tudi Parabrahma [1]). Iz besede Bhagavat, Bhogovan se je rodila Slovenska Bog. Razun tih priimen še ima jezero drugih, ali Indi bi vsakega za nar večega brezbožnjaka imeli, ki bi se prederznul naj višje božanstvo v podobi kakšni predstavljati [2]).

Glavni članek indiške vere je, da je Brahm — Bhagavat, duša sveta, in ako vprašamo po njegovi bitnosti, nam postave Menutove odgovorijo, da je samostojno nerazodeto bitje.

Bramini pravijo, da je Brahm „večno eno, organ in predmet gledanja, manje, kakor atóm, ali ipak veče, kakor svet“ [3]).

V indiških bukvah Vedas se najdejo sledeče verste o Bhagavatu: „Bhagavat-Brahm je večno, edino resnično obstoječe bitje, ktero se v blaženosti in radosti razodeva. Vsi prikazki imajo v njem svoj vzrok, vendar ni podveržen pogodbam časa in prostora, on je nepremenljiv, duša vsega sveta, in vsake posamne stvarí. Vesoljni svet je Brahm, je postal iz njega, in sopet ga bode Brahm uničil. Brahm je podoba znanosti in neskončnih svetov. Vsi svetovi so ž njim jenaki in edini, po kterega volji so postali. On se je razodel v oblikah stvarjenja, vzderževanja in uničenja, v oblikah in gibanjih prostora in časa“ [4]).

Že smo v prejšnem nekem članku rekli, da tudi Slaveni imeli so vero v samega edinega Boga, kar tudi Prokop in Helmold [5]) očitno pravita, in mi mislimo indiškega Brahma v severno-slavenskem Provetu najti. Beseda Brahm v indiškem ima več pomenov, tako pomeni svetlo *(glej: Mahamuli Komentar k Vedi pri F. A. Wiese Indien I. B. I. Ab. str. 221)*. Tudi indiški sorodna parziška beseda Behram pomeni nebeški ogenj *(glej: Zendavesta v Kleuker I. 47.)* Tako bi indiška beseda Brahm bila povod dala staročeski pramen, kar pomeni solnčni žar, der Sonnenstrahl. Pa Brahma po Hanxledenu *(glej: Hanxleden Vocab. sanscr. pod člankom Brama)* tudi pomeni scientia da ley, to je, znanost pravde in nar višje božanstvo Brahm ima tudi priime Tatva, kar po Boppu *(Gloss. Sanscrit. str. 72.)* pomeni Veritas, to je, pravost — pravda. Zato navoduje Paulin iz indiških slavopevov enega tako se glasečega *(Paullin System Brahm str. 65.)*: „Parabrahma (Brahm), ti si prava luč časov, tvoja modrost spozna tisučerno pravo, ti si vsega prava pravo bitstvo in podoba vse modrosti“. V Gajatri indiških bukvah, ktere zapopadejo indiško nabožanstvo se najde, da je Brahmov sedež v sedmem svetu pravica imenovanem in da le po pravičnosti se lahko v njega pride *(glej: Jahrb. der Lit. Band II. str. 303)*. Da je severno-slovenski Prove tudi bil bog pravde, se vidi iz Helmolda *). Ta Prove ima razločevati se od Prove-ta, Proma, od kterega Peter Albin v kroniki mišenski govorí *(Chronic. Misn. XI. 302.)* in je v rokah imel Proveyse, to je, Prüfeisen *(glej: članek »o Bramatu« v Novicah)*; ta Prove — Prom je bil indiški Brama pervi člen indiške Trojice. Prove, od kterega Helmold govorí pa je Brahm, in sicer se to poterdi, ker Prove ravno tako kakor Brahm ni pod nikakšno podobo predstavljan bil *(glej: Helmold L. I. 38)*. Nemški kronikarji so nam obadva zavoljo enakosti imena zmešali in Brahma-Proveta od Brama-ta-Prove-ta niso prav razločevali. Ime Brahm izrazuje v sanskritu štiri pomene: 1) pravo, pravda, pravílo, pravnik; 2) besedo, reč; 3) stvarjenje, činjenje; 4) ničenje, pokvaranje, kazenje. Ravno tako so v naši besedi in koreniki Prav vsi ti pomeni skriti: 1) prav, pravíca, pravda; 2) praviti = besediti, rêči, razpravljati; 3) napraviti = učiniti, storiti, 4) odpraviti, zapraviti itd. Kakošna čudovitna sorodnost v duhu indiškega in slovenskega jezika! (Dalje sledí.)

[1]) Asiatic. Researches I. str. 224, Majer, die Religion der Indier als Bramaismus str. 28, 29. — [2]) Dow Alex, Hindostan II. 36. — [3]) Asiatische Abhandlungen, Band IV., str. 37. — [4]) Majer: die Religion der Indier als Brahmaismus str. 29. itd. — [5]) Procop apud Stritter II. str. 38., Helmold I. cap. 83.

*) In nemore, quod dicatum erat Deo Prove secunda feria hebdomatim populus terrae cum flamine et regulo convenire solebant propter judicia (to je, zavoljo pravice, pravde). Hellm. I. cap. 38.)

Ozir po svetu.

Naj čudnejši otrok 18. stoletja.

Veliko se je že slišalo in bralo od čudnih otrok, pa menda dokler svet stojí, ni bilo nobenega otroka rojenega, kterega kratko življenje bi bilo tako čudapolno, kakor je bilo Kristelna Heineken-ovega.

Paulu Heineken-u, malarju v Ljubeku, je bilo 6. svečana 1721 dete rojeno, kteremu so pri kerstu imé Kristian dali. Kmalo po rojstvu, ker je bila lastna mati preslaba, je bilo dvojivki izročeno, v ktere naročji je tudi vse svoje dní preživelo. Perve znamnja njegove čudno bistre pameti so se pokazale že v desetem mescu. Bilo je namreč na hišnih stenah in po pêči veliko podob narisanih, ktere je Kristel zmeram pazno ogledaval. Povedali so mu imena podob, postavim, to je mačka, to ovca, to hiša itd., in drugi dan, ko so ga prašali, kje je mačka, ali ovca ali hiša, je na vsako podobo s svojim persticom prav pokazal. Ali s tem še ne zadovoljno je dete začelo tudi imena izrekovati; pazno je gledalo na usta govorečega, na mezenje žnabljev in jezika, in si je prizadevalo in se sililo in je stišalo po malem zlog za zlogom in zadnjič tudi cele besede iz svojih ustic. Vidši tolikšno radovednost in zgodno pamet, so mu dali lastnega učenika, naj bi ga dalje učil. Začel je zgodbe svetega pisma, in lej! ko je bilo dete 13 mescov staro, je vedilo vse prigodbe sv. pisma stare zaveze, in v 14. mescu tudi zgodbe nove zaveze.

Dosihmal je le samo mleko vživalo, vse druge jedí so mu bile zoperne. Da bi ga pa vendar tudi drugih jedí navadili, so ga včasi h mizi posadili. Mnogoverstne rečí na mizi viditi, je zmeram radovedno popraševalo, od kod neki pridejo, kako se narejajo itd., in ni jenjalo prej, dokler ni vsega na tanko zvedilo. Tako je pri svoji hrani in radovednosti zmeram zdravo in veselo bilo.

Učenik je po malem z njim začenjal zgodovino vesoljnega sveta (občno povestnico). Od aprila 1722, ko je bil Kristel 15 mescov star, pa do septembra 1723, ko je poltretjo leto doživel, se je naučil zgodovino Hebrejcov, Egipčanov, Asircov, Feničanov, Perzov, Gerkov in Rimljanov, in na vse, karkoli ga je kdo iz tega izpraševal, je gladko odgovorjal. Tudi zemljopise je mali Kristian toliko poznal, da je vsak zemljovid razločil, vsako deželo znal v njene dele razdeliti, vse imenitniši hribe in vode, mesta in kraje in druge imenitnosti vsake dežele po imenu in po versti znal povedati. Zraven tega se je še več kot 800 latinskih besed naučil, in vsaki teden naj manj 150 ptujih besed navadil.

Tako daleč jo je prignal otrok, ko je bil 31 mesmov star. Doslej še ni bil nikoli bolan. V 32. mescu pa zlo nevarno zbolí in bolehva celih osem tednov. Komej pa da je enmalo okreval, je zopet začel uk, veselilo ga je vladarstvo mnogih dežel pregledavati, zato začenja z vladarstvom in zgodovino Danske dežele, in preden je prišel 6. svečan 1724, ko je tretje leto do-

veršil, se je že tudi od Danske dežele vse izučil. Brati se je naučil nemško in latinsko brez abecednice. Vse osebe cesarskih in kraljevih rodovín cele Europe je vedil in se nikoli v imenih ni zmotel. To vse, preden je tri leta star bil!

Zraven tega tudi keršanskega nauka pozabili niso. Pa ne, da bi otrok le samo iz katekizma se bil učil, tudi dogmatike se je lotil, in je verske resnice z izrekami sv. pisma terditi vedel. Več ko 200 pesem je znal iz pesmarice povedati in vsako po svoji viži zapeti. 80 psalmov in cele poglavja svetega pisma je vedil iz glave. Latinsko se je učil iz bukev imenovanih „orbis pictus“ (svet v podobah), in leté bukve so mu bile naj ljubši. Zraven zgodovine vesoljnega sveta se je še bolj natanko učil dogodivščine Švedske, Ruske, Poljske, Ogerske, Španjske, Francozke in Angležke. Življenje vsakega kralja in vladarja je vedil posebej in z vsemi okoljšinami natanko in razločno povedati.

Kaj tacega se je hitro razglasilo po svetu; po celi Europi se je slišalo od čudnega otroka, in od blizo in daleč so hodili učeni možjé, ga vidit in poslušat. Med tem pa se je zmeram učil. Francozkega jezika se je tako navadil, da je dolge prigodbe v tem jeziku gladko pripovedavati zamogel. Brati je tudi znal latinski in nemški, pisati pa ni mogel, zakaj njegovi perstici so bili preslabi. Al računiti je znal prav dobro.

Mesca maja v letu 1724 je mali Kristel zopet nevarno zbolel, vendar spet srečno prestal bolezin. Zdravniki so zdaj svetovali starišem, naj bi ga enmalo po svetu peljali, da si zdravje bolje vterdi. Stariši ljubezni polni do svojega ljubčika dovolijo v to in mali Kristel si izbere poglavitno mesto Kodanj (Kopenhagen).

V Kodanji so hotli malega Kristelna tako dolgo pred ljudmí skrivati, dokler ni bil pripušenja dobil s kraljem govoriti. Ljudjé vendar, kteri so se ž njim na barki v Kodanj peljali, so kmalo čudovitega otroka v mestu razglasili in po celi deželi naznanili. Veliko ljudi je prišlo beržotroka gledat. Vsak se je čudil vidši suhega dečka z bistrimi očmí in visokim čelom; pa bolj so se še čudili, ko je mali fantiček usta odperl in govoril, in pripovedovaje to in uno reč zdej z latinskimi in francozkimi prigovori, zdej z zgodovinskimi spričbami poterjal govorjenje svoje.

Kodanj je bil prav dober kraj za njegovo zdravje, vsaki dan je terdneji prihajal. Za kratek čas se je tukaj tudi Švedske zgodovine tako dobro naučil, da jo je kot profesor znal razlagati.

Živež njegov je bil letá: ako dete od svoje dvojivke ni dobilo mleka zadosti, je pílo včasi čaj iz majhne žličice, ki jo je rahlo deržalo s svojimi nježnimi persti, ki so bili slami podobni. Včasi je tudi redkega mléčnega rajža želelo, včasi pa tudi beli kruh s cukrom oslajšan vžívalo. Bogati ljudi so ga pogostoma vabili h svoji mizi, al slabi revček vžival ni tam ničesa. Dokler so drugi jedli drage jedí in pili žlahne vina, je on zmeram le po zemljovidih gledal, kje neki naj boljši vina zorijo, ali kje naj lepši špargelj raste itd.

Hinavec mali Heineken nikoli ni bil; kar je mislil, je povedal, pa nikdar nič hudega ali neumnega. Če ni bil dobre volje, je kar naravnost rekel: „danes me ne veselí govoriti“, in tedej se je pa tudi lahko že vedilo, da ni prav zdrav.

Zeljno je dočakoval tistega dné, da bi bil s kraljem govoril. Pogostoma je popraševal: „ali vé kralj Friderik IV. kaj od mene?“ in težko je ure štel, kdaj bodo njegove želje spolnjene. Ko je slišal, da bo smel pred kralja, se je razveselil in rekel latinski: „O nunc venit post multos hora serena dies!“ to je, zdaj se po dolgih dnevih vesela ura približuje. Tisti dan, ko je imel pred kralja stopiti, ga je poželjenje gnalo, da je na vse zgodaj vstal. Glavica pa mu je otekla in vsi so prosili, da bi ga zdaj h kralju ne peljali, da še kaj huji ne zbolí. Ali Kristel je lepo prosil rekoč: „Scer bolan sim, pa me le oblecite, rebus in adversis melius sperare memento“, to je, „v nadlogah nadjaj se boljšega“. In šel je h kralju s svojim učenikom.

Serčen stopi pred-nj, mu poljubi roko in oblačilo s temi besedami v francozkem jeziku: „permettez moi, Sire, que je baise la main de votre majesté et le bord de votre habit royal“, to je, pripustite mi, Gospod, da poljubim roko vašega veličastva in rob vašega kraljevega oblačila.

Dolgo govorjenje ga je strudilo. Ogledaval se je za svojo dvojivko in je rekel latinski: „Sitio“, to je, žeja me. Kralj je zapovedal, naj dvojivka pride, in ko se je vsedla, je vzel Kristel svoj navadni živež.

Kralj je ukazal med tem poklicati svojega dvornega paglavca, in ga postavil pred Kristelna. Dolgo časa ga ogledovaje iz naročja svoje dvojivke reče francozki: „c' est un petit garçon“, to je, „je majhen fant“. Kralj je smejé paglavca vprašal, koliko je star, in ko mu paglavec odgovorí: „trideset let, veličastvo“, pravi dalje kralj: „marsikteri v 30. letu ne vé toliko, ko letá otrok v 3. letu“. — Na to dá kralj svojo imenitno svetinjo otroku v roke in ga vpraša: kaj nek je to? Kristel, še zmeram v naročji svoje dvojivke, obrača svetinjo z obéma rokama in pravi potem: „c' est l' ordre d' Elephant, garni de Diamans“, to je, „slonov réd, okovan z demanti“. „Poglejte“, pravi svojemu učeniku, „to je slon, kakšen „proboscis“ (rivec) ima!“ Nekoliko na to omolkne, pregleduje demante in pravi: „Les Bijoux sont precieux, mais la vie du roi est plus precieuse“, to je, „dragi so letí žlahni kamni, pa življenje kralja je veliko dražji.

Pri tej priliki je vprašal kralj Kristelna, kdo da je réd slonov ustanovil? in gladko mu odgovorí: „Kralj Friderik II. je letá red upeljal in perve viteze postavil. Ravno tisti kralj, pravi dalje, je Ditmarze v treh vojskah premagal, je Švede po Danjelu Ranzavu udaril; pri Wiesby na otoku Gothlandu pa 16 vojnih bark in admirala Laurezon-a, Jerneja Thinapfelna, Ljubeškega župana in 900 vojakov v bitvi zgubil; je v Štetini s Švedi mir naredil, ki je 41 let terpel; terdnjave Fridrichsburg in Kronenburg je on sozidal, in pervo mito od bark terjal. Sveto pismo je pridno prebiral, je imenitnega Tycho Brahe-ta serčno ljubil, kteremu je tudi otok Huen v Sundu podaril. Kralj Kristian V. je po tem rédu slonovemu veliko novih pravíc podelil“.

V daljnem pogovoru začnè kralj iz zgodovine izpraševati ga. Kralj je stal pri mizi in zraven njega kraljica; mali Kristel pa je zmeram sedel v naročji svoje dvojivke Zofije. Začel je kralj izpraševati od Danskih kraljev, ko so bili še ajdje, potlej od keršanskih, in zadnjič od Oldenburških. Dolgo je letá preskušnja terpela, ker Heineken je na vsako prašanje na široko odgovarjal in povsod je kakšin nauk pristaviti vedel. Vès začuden zavolj tolike učenosti vpraša kralj učenika: al ni preveliko učenje vzrok bolehnosti otroka? Ali učenik mu odgovorí: Ko bi se dete to tako učilo, kakor drugi ljudje, bi gotovo moglo zboleti; pa otrok se vse žive dní nič ni iz glave učil. Karkoli sliši, tako lahko razume in obderží, kakor se luč od luči užgè“.

Še iz zemljopisa bi bil kralj rad nekoliko zvedel. Prinesó zemljovide in Kristel jih začnè razlagati. Tudi so pred njega dali nekoliko iz lesa izrezanih majhnih soldatov Nürnberškega dela, ki jih je svoje „Proretas“ ali mornarje imenoval. Te je po zemljovidih križem premikal. Kamor je kterega premaknil, je začel deželo razlagati; je imenoval morje in reke, hribe in mesta, in povsod je vedel kaj imenitnega povedati. Tako, posta-

vim, ko je eden lesenih vojšakov prihodil do Izlandije, je rekel: „To je dežela vašega veličastva“. Od drugega, ki je na okraji Koromandlu ostal, je rekei: „Tukaj pri Tranquebaru je obležal lenuh, tam kjer je Kristian IV. terdnjavo Dansborg ukazal sozidati“. Tretjemu, kterega je čez Guinejo pomikal, je rekel: „zdaj boš tjè prišel, kjer je Kristian V. terdnjavi Kristiansborg in Fridrichsborg postavil.—Kralj in kraljica sta ostermela, vse to slišati.

Nekaj dní pozneje je bil mali Heineken h kraljevemu bratu, kraljeviču Karelnu, in k njegovi sestri Zofíi Hedeviki poklican, in tudi tam je na vsako prašanje tako gladko odgovarjal, da vse se je čudilo nad njim. Pri mizi je princesina njega blizo sebe posadila, in mu je jedí ponujala. Ali naš Kristel ji odgovorí: „Votre Altesse, je vous remercie tres humblement, je ne mange pas encore, to je, „vaša Visokost, prav ponižno se zahvalujem, ali jedel ne bom več.

Od vsih pohvaljen in bogato obdarovan je zapustil čudapolni otrok 7. dan oktobra 1724 Kodanj.

Pridší spet domú v Ljubek se je Kristel začel pisati učiti in preden je še četerto leto doveršil, se je že tolikanj pisati naučil, da je vse, kar je kdo hotel, znal zapisati.

Kmalo potem spet nevarno zbolí; devet tednov je revež brez zavesti ležal in kakor se v veselih dnéh nikoli ni preglasno smejal, tako se tudi v terpljenji jokal ni.

Čez štiri leta je le samo od mleka svoje dvojivke živel, ker vsaka druga jéd mu je bila zoperna; zdaj pa so ga odstavili, in pri slabi jédi je nekoliko okreval. Al slabost je vender čedalej veči prihajala, in 27. junia 1725 je umerl štiri leta, štiri mesce, dvanajst dní in eden dvajset ur star. Skorej vse novíce cele Europe so njegovo smert oznanovale.

Mati tega čudnega otroka, Katarina Elizabeta, imenitna malarca cvetlic in obrazov, je umerla na Saksonskem leta 1760. Po nemškem poslovenil Janez Štular.

Novičar iz slavenskih krajev.

Iz spodnjega Štajarja 27. listop. —*k.* Da vaše živinozdravilske bukve niso le vsakemu gospodarju v dobiček, ampak da so tudi celò za rečí dobre, na ktere ne Vi ne gosp. Strupi niste mislili, Vam hočem razodeti. Ko je v nekem kraji (očitno ga imenovati nočem) 19. malega serpana letos toča hudo ropotala, sta neki gospodar in njegov gost pod kozolcem iz starih bukev na glas brala in menda točo zagovarjala; žena na pragi stojé ju opominja bolj na glas brati, kar tudi storita. Ko pa vidi, da branje iz tistih bukev nič ne pomaga, skoči babna v hišo, vzame iz mize en papir, in hití pod kozolc k možu rekoč: še to beri, morebiti bo to pomagalo! Mož začnè počasi brati in toča sčasoma preneha; neumna žena pa gotovo misli in terdi, da je pravo reč zoper točo našla. In kaj mislite: kakšen papir je bil tisti? Ne prestrašite se! 4. del „Živinozdravništva“ stran 163: „od driske in griže!“ — Za čisto resníco tega sem Vam porok.

Iz Zagreba 26. nov. Mika me, nekaj naznaniti, kar naj bo v izgled ljudém, ki, čeravno jih je mati slovenska rodila, ne vedó nič ali celò malo od maternega jezika, — kterim ni nič mar, gré le narod v svoji omiki naprej ali nazaj. Res je, da je Angležposeben človek in da loti se najpred on kake nenavadne stvarí: ali to omenjene rojake naše nič ne zagovarja; dosti, da je ptuj, ki trudi se cela leta, naučiti se slovanskih narečij. Je namreč neki Angležkterega tù omeniti hočem, ki je bil dalje časa v Gorici, da bi naučil se slovenščine, in pridobil si je toliko znanosti v nji, da razume vsa slovstvena dela; slovenščina pa mu sama ni bila dosti; želel je soznaniti se tudi z ilirskimi in serbskimi pesniki, in prišel je v ta namen pred nekimi tedni v Zagreb, da bi tukaj prilastil si potrebne vednosti za razumljenje njihovih del in zamogel potem prestavljati to, kar je v njih lepega in posebnega, v svoj materinski jezik. Je li bi ne moralo to biti izgled mnogim našim rojakom*), kterim ni celò nič mar za domače blago, ktero celò ptujcí spoštujejo! Jeli bi nam ne smelo nasproti to tudi izgled biti, učiti se tudi ptujih jezikov, da bi bogatili svojega lastnega! Mislim da. — Prs.

Iz Ljubljane. Povedalo se nam je za gotovo, da sl. ministerstvo nauka je v Idrii dovolilo napravo realne šole. Naprava ta bi utegnila ravno za ta kraj posebno koristna biti. — Blaznikovi tiskarnici je ravno izročil slavnoznani pisatelj slovenski gosp. Jožef Hašnik zbirko svojih pesem in tako spolnil že vec let glasno prošnjo mnogih svojih prijatlov. Mične Hašnikove pesmice, ktere so se že zdavno bravcem Novíc prikupile in kterih veliko veliko živí v ustih našega naroda, ki jih radostno prepeva, so zdravi izvirki dobrovoljnega serca, in dobro došle bojo vsakemu prijatlu domačega pesništva.

Novičar iz mnogih krajev.

Dunajski vradni časnik naznanil je te dní tri cesarske patente, kteri zapopadajo izpeljavo zemljišne odveze v Bukovini, napravo dnarnice za zemljišno odvezo v Galicii, Krakovi in Bukovini, in ravnanje s kapitalno odškodníno v teh deželah. — Ker ob novem letu kupčijska pogodba s colnim združtvom moč zadobí, se bo po naznanilu časopisa „Austria“ od novega leta naprej vsaka colnína mogla v srebru ali v papirnatem dnarju po tadajnem kursu odrajtovati. — „Presse“ je slišala, da deželne poglavarstva po novi osnovi bojo še to leto, kresijske in kantonske pa po novem letu v djanje stopile. — V letu 1841 se je po celem cesarstvu pokadilo 28 milionov smodk (cigár), sedaj pa čez 800 milionov brez tistih, ki se kupujejo iz ptujih dežel. — Na Marskem razširila se je goveja kuga čez 3 okrajne. — Cent naj bolj obrajtanega Zatežkega hmelja (Saatzer Hopfen) veljá sedaj 130 fl. — Turško-rusovska vojska še zmiraj miruje; tam pa tam se pokajo pa le po malem; silno deževje in sneg sta samo po sebi mehko zemljo tako zablatila, da veči armadi ni moč se vojskovati; Donavski otoki, ki so Turkom pred dežjem močno polajšali preláz čez Donavo, stojé večidel pod vodo; poskusili so nek poleg Turna prehod, pa so jih Rusi nazaj zadèrvili; le pri Kalafatu stojí še 24.000 Turkov pod poveljstvom Imaila-pašata; tudi v turških kakor v rusovskih taborih je sila veliko bolnih. Rusovska armada, ki je bila pri Ismailu v Besarabii v taboriših, se je stisnila v Valahijo. Novi poročnik francozke vlade, general Baraguay došel je že z obilno množico francozkih oficirjev v Carigrad; vse je radovedno, kako se bo obnašal; ravno tako si tudi časnikarji glave belijo: zakaj je bil francozki poročnik pri angležki vladi grof Walewski nanagloma iz Londona k Napoleonu poklican, — al nobeden ne vé pravega. Da so si Serbî in Turki zlo navskriž, se smé soditi iz sledeče malenkosti, ako je goteva: ukazano je bilo poprej turškim in serbskim stražam, da vzajemno pozdravljajo serbske in turške oficirje, — zdaj ne pozdravlja nobena turška straža nobenega Serba in tudi serbskega kneza ne.

*) Da častiti „Neven“ ne bo sopet tega opomína napak obračal, dostavljamo, da gosp. pisatelj meni rojake svoje slovenske. Vred.

Natiskar in založnik *Jožef Blaznik v Ljubljani.*